

ASPECTE GEOGRAFICE PRIVIND POPULAȚIA GERMANĂ DIN TRANSILVANIA ÎN SECOLUL AL XX-LEA ȘI LA ÎNCEPUTUL SECOLULUI AL XXI-LEA

*Prof. dr. IOAN MĂRCULEȚ, Colegiul Național „I. L. Caragiale”, București
Dr. CĂTĂLINA MĂRCULEȚ, Institutul de Geografie al Academiei Române, București*

ABSTRACT. *Geographical aspects concerning the German population in Transylvania in the 20th century and the beginning of the 21st century.* Colonised in this territory by the Hungarian kings in the 12th century, the Germans (Saxons) were organised in „scaune” and districts located in the south and north-east of the Province. In early 20th century they numbered 233,014 people, rising to 237,416 some ten years later (1930), after the Greater Union of 1918 (a political act agreed also by the National Council of Transylvanian Saxons). The Second World War disturbed the quiet life of this community. Many joined the German army and never returned, others (from the Bistrița-Reghin region) fled to Austria and Germany to escape the advance of the Soviet Army, and others still were deported to work in the USSR under the war compensations agreement between Romania and the Soviet Union. In 1948, what was left of this ethnical group in Romania were only 157,000 people. The nationalisation campaigns of the 1950s and the accord signed by President Nicolae Ceaușescu and Chancellor Helmuth Schmidt (1978) accelerated the emigration of this population, its number dropping to 41,458 in 1992, 18,208 in 2002 and 11,643 in 2011.

Keywords: *German people, Saxons, emigration, Transylvania, Romania.*

Introducere

Între numeroasele minorități naționale din Transilvania, care au influențat istoria, economia, cultura și comportamentul social în spațiul locuit, se evidențiază cea germană (săsească). Etnicii germani au fost aduși pe teritoriul provinciei de către regii Ungariei care erau interesați „să aibă pe pământurile recent construite locuitori cu o limbă deosebită de cea a localnicilor, pentru a-i domina și stăpâni pe aceștia din urmă” și „voiau, din rațiuni fiscale, să creeze centre de viață citadină pe care să le poată apoi exploata prin impozite” (Mario Ruffini, 1993, p. 30).

Primul apel la coloniștii de origine germană a fost făcut de regele Ungariei, Géza al II-lea (1141-1162), sub stăpânirea căruia se afla Transilvania, pentru a întări rezistența la frontiera orientală a regatului. Cea dintâi implantare în provincie a avut loc pe la mijlocul secolului al XII-lea, în valea Bistriței, în nord-estul Transilvaniei și avea

în vedere, așa cum am arătat, „apărarea frontierei răsăritene, colonizarea țării și apărarea coroanei împotriva unei aristocrații nedisciplinate” (Charles Higounet, 1989, citat de Jean Nouzille, 1995, p. 78)¹.

A doua colonizare s-a făcut cu germani originari din Luxemburg, din Flandra și din vestul Germaniei, în valea Oltului, „in solo deserto”² din sudul Transilvaniei, unde au înființat trei scaune judecătorești: la Hermannstadt (Sibiu), la Gross-Schenk (Ciceu) și la Leschkirch (Nocrich). Numărul

¹Numărul coloniștilor era destul de redus, circa 500 de familii, o parte din aceștia fiind sedentarizați în valea Someșului, în regiunea actualii localități Satu Mare. Ulterior, germanii din regiunea orașelor Bistrița și Rodna (Alt-Rodna) s-au organizat într-un district.

²Regiunea era calificată ca „deșert” sau „pusti” din cauza faptului că secuii, colonizați anterior aici, au fost strămutați în sud-estul Transilvaniei, pe teritoriile actualelor județe Harghita, Covasna și Mureș, unde au fost supuși, în secolul al XIX-lea, unui amplu proces de maghiarizare.

coloniștilor a fost mult mai ridicat, cei din regiunea Sibiului primind, în 1224, așa-numitul „Privilegium Andreanum” (Jean Nouzille, 1995, p.79)³.

Colonizările ulterioare au dus la înființarea, în 1224, a scaunelor de la Broos (Orăștie), Mühlbach (Sebeș), Reussmarkt (Miercurea) și Reps (Rupea). În Țara Bârsei, cavalerii teutoni, așezați aici, în 1211, de regele Andrei al II-lea (1205-1235), și însărcinați să stăvilească incursiunile cumaniilor, încurajează imigrarea populației germane în regiune.

După expulzarea cavalerilor teutoni (1225), coloniștii rămași în arealul Brașovului (Kronstadt) s-au organizat într-un district independent, sub ordinea unui „comes” (Jean Nouzille, 1995, p.79-80; O. Pecican, 2010, p. 98).

În a doua jumătate a secolului al XIII-lea au fost înființate scaunele de la Mediasch (Mediaș) și Marktschelken (Șeica Mare), iar în secolul al XIV-lea, sașii din Schässburg (Sighișoara) și împrejurimi au înființat un nou scaun, dependent de Arhidiaconatul de la Alba Iulia.

Ca urmare a răscoalei de la Bobâlna, la 16 septembrie 1437 s-a încheiat o „uniune fraternă” între nobilii unguri, secui și sași, așa-numita „unio trium nationum”, în care nobilii Transilvaniei se angajau să-și unească forțele, atât împotriva turcilor, cât și a acelor „nefandissimi rustici” care vor mai avea curajul să se răscoale (Mario Ruffini, 1993, p. 56), iar în 1486, sașii, organizați în scaune și districte, și cunoscuți în documente ca Flandreuses, Teutonici și Saxonos, au fost uniți de regele Matia Corvin (1458-1490), în „Universitas Saxonum”⁴.

Cei din orașe, în marea lor majoritate meșteșugari, s-au organizat în bresle ale lăcătușilor, aurarilor, fierarilor, postăvarilor, pielarilor, cizmarilor, butnarilor, rotarilor etc., produsele lor depășind granițele provinciei.

La jumătatea secolului al XVI-lea, reforma luterană – promovată în rândul locuitorilor din Brașov de Johannes Honterus (1498-1549), prin lucrarea „Reforma bisericii din Brașov și din toată Țara Bârsei”, publicată în 1543, a fost îmbrățișată de cea mai mare parte a populației săsești din Transilvania. Datorită acestui fapt, în anul 1572, sinodul de la Mediaș a fixat doctrina prin preluarea „Confesiunii Augustane” și a stabilit sediul episcopal la Biertan.

În secolul al XVIII-lea au fost aduși în partea sudică a Transilvaniei landleri, cunoscuți și sub numele de transmigranți, iar în timpul revoluției de la 1848-1849, sașii organizați în Batalionul de Vânători al Sașilor Transilvăneni, s-au alăturat legiunilor românești și trupelor imperiale, împotriva forțelor maghiare.

Realizarea unirii Transilvaniei cu România, la 1 Decembrie 1918, a fost acceptată fără rezerve de populația săsească. La 8 ianuarie 1919, la întrunirea de la Mediaș a Consiliului Național Săsesc (Sachsischer Nationalrat) și a Comitetului Central Săsesc (Sachsischer Zentralaussschuss), reprezentanții sașilor s-au declarat de acord cu actul politic și național al românilor înfăptuit la 1 Decembrie 1918.

În rezoluția adunării, adoptată cu acest prilej, se arată că „*având în vedere unirea Transilvaniei cu România și fiind convingși de importanța mondială a acestui act, sașii din Transilvania se pronunță [...] pentru unirea Transilvaniei cu România*” și că „*poporul săsesc ia act nu numai de un proces istoric de importanță mondială ci și de dreptul legitim al poporului român la unire și formarea unui stat*” (Al. Avram, L. Giura, 1985, p. 23; V. Mărculeț, I. Mărculeț, Cătălina Mărculeț, 2002, p. 25.).

³Regiunea era obligată să plătească anual 500 de mărci de argint și să pună la dispoziția regelui 500 de călăreți înarmați (Jean Nouzille, 1995, p.79).

⁴La 19 aprilie/1 mai 1869 Guvernul Transilvaniei a depozitat Universitatea Săsească de jurisdicție asupra sa autonomă, rămânând doar o instituție (fundatie) cu caracter cultural.

Populația germană din Transilvania în secolul al XX-lea

La sfârșitul secolului al XIX-lea și la începutul secolului al XX-lea, harta Transilvaniei indica trei principale regiuni de concentrare a populației săsești: două în sud, în jurul Sibiului (cu extinderi tentaculare spre Sighișoara și Orăștie) și Brașovului și una în nord-est (la nord de Bistrița), separate de întinse areale cu concentrare de populație românească și secuiască⁵ (Fig. 1).

Conform statisticilor maghiare utilizate la întocmirea hărții etnografice a Transilvaniei, la 1900 germanii din provincie numărau 233.014 persoane și ocupau locul trei în structura etnică a provinciei, după români (1.416.652 persoane) și maghiari (814.994 persoane) (N. Mazere, 1909, p. 57). Cele mai mari concentrări se găseau în comitatele Târnava Mare (61.367 persoane), Sibiu (47.678), Brașov (29.323) și Bistrița-Năsăud (26.034 persoane) (N. Mazere, 1909, p. 17-20, 41-42 și 48-50)⁶.

Între localitățile cu număr mai mare de germani se numărau: Sibiu, cu 16.141 persoane (10.911 persoane, conform șematismului german din 1900), Brașov, cu 10.644 (4.988), Bistrița, cu 5.887 (5.021), Sighișoara, cu 5.162 (5.149), Mediaș, cu 3.833 (3.365), Reghin, cu 2.939 (3.189), Codlea, cu 2.771 (2.983), Agnita, cu 2.565 (2.638), Csnădie, cu 2.338 (2.382), Sebeș, cu 2.253 (2.269), Turnișor, cu 2.083 (2.093), Prejmer, cu 2.066 (2.184) și Hălchiu, cu

2.019 persoane (2.104) (N. Mazere, 1909, p. 19-20, 38, 41-42 și 50).

Conform unor opinii, deși după unirea din 1 Decembrie 1918 autonomia teritorială a minorităților nu a fost respectată, prefectii județelor fiind desemnați de guvern, iar obiceiurile practicate de autorități erau total străine sașilor, numărul celor plecați din Transilvania a fost foarte redus, cei care totuși au emigrat au optat pentru Statele Unite ale Americii⁷.

La peste un deceniu de la Marea Unire, în anul 1930, în România trăiau 745.421 de germani (4,1% din populația țării), din care 237.416 (31,8% din total) în Transilvania. La fel ca în secolul anterior, cele mai mari concentrări se găseau în județele din sudul și nord-estul provinciei (Târnava Mare, cu 58.810 germani, Sibiu, cu 56.999, Brașov, cu 33.348, Târnava Mică, cu 24.011 și Năsăud, cu 20.785) (Recensământul general al populației României din 29 decembrie 1930, 1938, p. XXXII-XXXIII) unde ponderea sa ilor era cuprinsă între 14 și 40%: 14,4% în județul Năsăud, 16,0% în Târnava Mică, 19,8% în Brașov, 29,9% în Sibiu și 39,7% în Târnava Mare (Fig. 2).

Majoritatea populației germane din Transilvania trăia în mediul rural: 173.097 persoane, respectiv 72,9%. Între orașele cu număr mai mare de etnici germani se evidențiau: Sibiu, cu 21.598 persoane (43,7% din totalul localității), Brașov, cu 13.014 (21,9%), Mediaș, cu 5.974 (38,5%), Sighișoara, cu 5.236 (45,8%), Bistrița, cu 4.461 (31,5%), Cluj, cu 2.500 (2,4%), Reghin, cu 2.222 (23,9%), Sebeș, cu 1.935 (21,1%), Petroșani, cu 1.080 (7,0%), Făgăraș, cu 969 (12,3%), și Orăștie, cu 940 (12,8%).

⁵Conform istoricului francez Jean Nouzille, 1995, p. 77, secuii ar fi descendenți ai tribului kabar (cu structură tribală de tip turcic) care s-au răscolat împotriva cazarilor și s-au alăturat maghiarilor înainte de cucerirea regiunii carpatice de către aceștia.

⁶Istoricul sas Thomas Năgler (2004, p. 60) considera că împărțirea Transilvaniei în comitate, de către împăratul Iosif al II-lea (1780-1790), a reprezentat o primă intervenție nefericită în viața populației germane, prin anularea vechii autonomii administrative săsești.

⁷Nerespectarea promisiunilor față de minoritățile din Transilvania a fost criticată de presa săsească. Pe această direcție mergea și programul săsesc din 1933, în care se arăta: „Noi aparținem de unitatea germanilor din lume, cu care formăm un singur popor”. Ca urmare, în același an s-a acceptat dubla loialitate – României și Germaniei (Th. Năgler, 2004, p. 60).

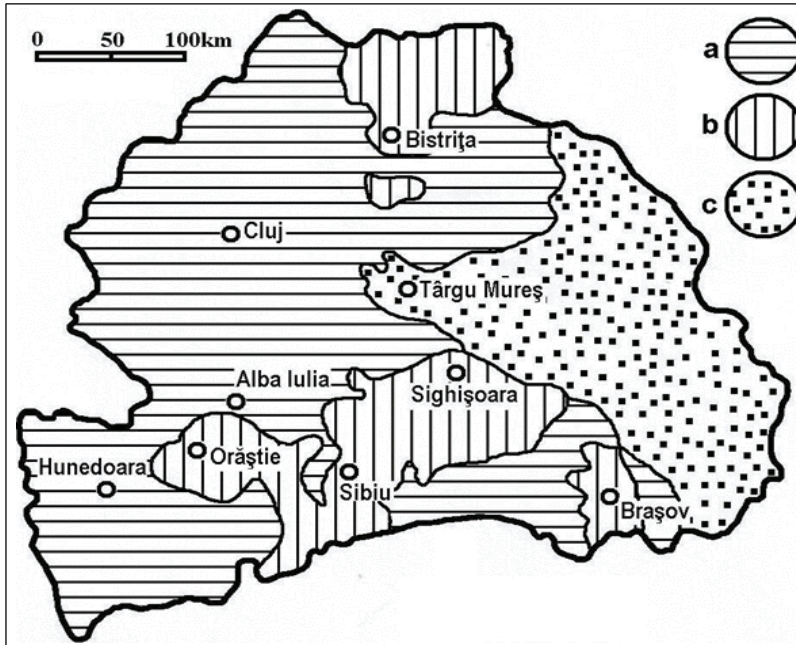

Fig. 1. Răspândirea principalelor etnii pe teritoriul Transilvaniei în preajma anului 1900: a) români; b) germani; c) secui (După Jean Nouzille, 1995, p. 227).

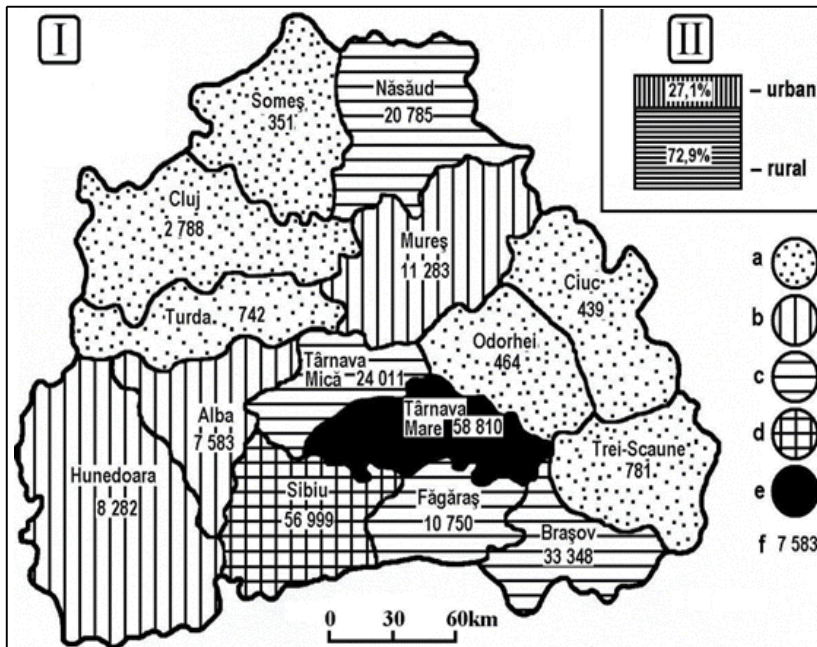

Fig. 2 – Repartiția populației germane în județele Transilvaniei la 1930:
I. a) sub 1%; b) 1-10%; c) 10-20%; d) 20-30%; e) 30-40%; f) valori absolute.
II. Repartiția pe medii de habitat.

În urma analizei datelor din recensământul general al populației din 29 decembrie 1930, Sabin Manuilă îi descria pe germanii din centrul și vestul României ca fiind o „grupare bine echilibrată din punct de vedere demografic (proporția dintre populația urbană și rurală) și cu o eminentă poziție economică și culturală”, iar datorită așezării „în mod fericit în regiunile mai fertile s-a putut ridica la un standard social foarte ridicat”. Însă, această superioritate „a adus implicit și corolarul nedespărțit al evoluției înaintate: scăderea capacității de spor biologic” și „cel mai mic spor natural dintre toate neamurile din România” (S. Manuilă, 1994, p. 194-195).

Din cauza crizei economice mondiale din perioada interbelică, au început să încolțească și să se răspândească și în rândul sașilor idei noi, naționaliste, iar după Dictatul de la Viena aceștia au fost împărțiți în două state – România și Ungaria. În urma tratatului cu Germania hitleristă, cei din România puteau să ia hotărâri în privința viitorului lor, mulți sași ardeleni plecând la instruire în Germania. La 9 noiembrie 1940, a fost înființat, la Mediaș, Partidul Muncitoresc Național-Socialist German al Grupului Etnic German din România, condus de Andreas Schmidt⁸. Th. Năgler aprecia că la 9 noiembrie 1940 a încetat

⁸Conform Dicționarului biografic de istorie a României (coord. S. Stoica, 2008, p. 492), Andreas Schmidt, împreună cu alți adepți ai nazismului, a înființat Partidul Muncitoresc Național-Socialist German al Grupului Etnic German din România. Disponând de o largă autonomie și de personalitate juridică Grupul Etnic German a devenit „un fel de stat în stat”. A declanșat „represalii împotriva germanilor care nu împărtășeau opiniile naziste și o campanie de recrutare a tinerilor, pentru trupele SS.” La 12 mai 1943, între guvernul Antonescu și Grupul Etnic German s-a „încheiat un acord prin care 60 000 de tineri germani din România puteau primi cetățenia germană fără să o piardă pe cea română.” În septembrie 1944, Andreas Schmidt a fost capturat de Armata Roșie și deportat în nordul Rusiei, în lagărul de la Vorkuta, unde și-a găsit sfârșitul. Menționăm faptul că numeroși lideri democrați din rândurile etniei germane, precum Rudolf Brandsch și Hans Otto Roth, s-au opus eforturilor Grupului Etnic German.

„propria politică săsească practică secole de-a rândul și care a contribuit la păstrarea identității proprii.

Sașii au devenit simple obiecte ale istoriei universale, orice inițiativă personală fiind estompată” (Th. Năgler, 2004, p. 61).

În anul 1943, în plin război mondial, Germania, în acord cu guvernul României, a preluat în armata sa pe cei mai mulți etnici germani din armata Română. Din această cauză, după trecerea României de partea Alianților, soldații și ofițerii sași ajunși în armata germană au fost nevoiți să rămână în rândurile ei până la terminarea războiului. Intrarea Armatei Roșii în Transilvania, a avut ca rezultat refugierea celui mai mare număr de sași din regiunile Bistrița și Reghin. Cei mai mulți dintre aceștia au ajuns pe teritoriul Austriei și în sudul Germaniei, unde au rămas definitiv. Spre sfârșitul conflagrației mondiale, deși regele Mihai I și generalul Nicolae Rădescu, premierul României, au protestat, circa 30.000 de sași transilvăneni au fost deportați în Uniunea Sovietică⁹. În acest sens, premierul Marii Britanii, Winston Churchill, aprecia că folosirea germanilor din țările Europei de Răsărit la refacerea Uniunii Sovietice era un drept legitim al rușilor (Th. Năgler, 2004, p. 61-62).

Impactul avut de evenimentele celui de-al doilea război mondial asupra evoluției populației germane din Transilvania, este reflectat de scăderea numărului acestora, de la circa 250.000 persoane, în anul 1941, la aproximativ 157.000, în 1948 (Th. Năgler, 2004, p. 62), ceea ce însemna o diminuare cu 37,2%. Influențe negative asupra moralului populației germane din Transilvania au mai avut: 1, naționalizarea terenurilor agricole

⁹ din 10 deportați au ajuns pe teritoriul actualului stat Ucraina, în regiunile Dnepropetrovsk, Stalino și Vorosilovgrad, iar restul în zona Munților Ural. Dintre sașii deportați în cele 85 de lagăre, o treime lucra în mine, un sfert în construcții, iar restul în industrie, agricultură și în administrația lagărelor. Pentru mai multe a se vedea și I. Mărculeț, Cătălina Mărculeț, 2009, p. 147-148.

(martie 1945), a atelierelor, fabricilor și băncilor (iunie 1948); 2, deportările în Bărăgan a circa 10.000 de etnici germani (1951)¹⁰, în majoritate șvabi din Banat; 3, procesele din deceniul 6 soldate cu condamnarea la detenție a unor intelectuali germani de la Cluj și Brașov, considerați dușmani ai noii orânduirii¹¹ (Wilfried Schreiber, 2000-2001, p. 86; I. Mărculeț, Cătălina Mărculeț, Elena Herda, 2007, p. 134; I. Mărculeț, Cătălina Mărculeț, 2009, p. 148). În 1958 și 1959, în Brașov astfel de procese au fost: cel așa-numit „Biserica Neagră” și cel al grupului de scriitori germani. Arătăm că, în cel de-al doilea caz scriitorul Andreas Birkner a fost condamnat la 25 de ani de închisoare și Georg Scherg, la 20 (Georg Herbstritt, 2002, p. 15). În opinia istoricului Th. Nägler (2004, p. 63), în intervalul 1945-1948, pierderea averii lor, în proporție de 90% și faptul că aproape jumătate din etnicii sași au murit sau au fost nevoiți să trăiască în alte țări, au dus la dispariția dublei loialități, Germaniei și României.

Și totuși, guvernul român a oferit minorității germane din Transilvania și unele drepturi și avantaje, cum ar fi: 1, menținerea școlilor și secțiilor cu predare în limba maternă (la Sibiu, Brașov, Mediaș, Sighișoara etc.); 2, editarea de cărți, reviste și ziare în limba germană (Hermannstädter Zeitung, la Sibiu, Karpatenrundschau, la Brașov); 3, existența unei secții germane la

Teatrul de Stat din Sibiu¹² etc. Tot la Sibiu s-a găsit și reședința Bisericii Evanghelice de Confesiune Augustană, care a reprezentat un factor coagulant și un susținător moral al sașilor din Transilvania.

Din cauza celor prezentate mai sus, în intervalul 1948-1977, evoluția numerică a populației germane din Transilvania a stagnat (155 831 persoane în 1977). Cauza acestui proces a fost emigrația. Pentru germanii dornici de a părăsi România, rudele lor din Occident erau nevoite să plătească statului sau diplomaților români sume considerabile, care au ajuns la zeci de mii de mărci pentru o persoană (Wilfried Schreiber, 2000-2001, p. 86). În opinia geografului I. V. Raica (1994, p. 39), plecarea germanilor din România nu poate fi pusă pe seama constrângerilor politice și nici a persecuțiilor etnice, iar „cauza principală a plecării sașilor nu poate fi numai cea de natură economică, cum majoritatea o credem, nici dragostea sublimă pentru Deutschland și marca acestui stat” ci „motivul fundamental al plecărilor este cel de natură psihologică, reflectat prin dorința de conservare etnică, cu alte cuvinte – teama de deznaționalizare”¹³. Total diferită este opinia geografului de etnie germană Wilfried Schreiber (2000-2001, p. 86), care afirmă că „pierderea proprietăților, teroarea politică și etnică, precum și faptul că în urma războiului numeroase familii au fost despărțite, au dus la o emigrație crescândă”.

Și totuși, în urma procesului de industrializare accelerată, în unele orașe numărul etnicilor germani a crescut substanțial: în Mediaș, de la 8.064 persoane în 1956, la 13.080 în 1977, în Sighișoara, de

¹⁰Cf. I. Bolovan, Simona Bolovan, 1995, p. 164, care indică numărul de aproximativ 40.000 de șvabi bănățeni deportați în Bărăgan.

¹¹Conform lui S. B. Moldovan (f.a., p. 8), i guvernul Republicii Democratice Germane a manifestat „deseori o atitudine negativă față de reprezentanții minorității germane din România, mereu suspectați de <<atitudini dușmănoase>> la adresa alianței interstatale conduse de Moscova. În acest sens, diplomații est-germani, aflați la post în București, nu se sfiau să intervină pe lângă autoritățile românești, pentru a solicita luarea unor măsuri restrictive.”

¹²Pentru germanii (șvabi) din Banat, la Timișoara funcționa chiar un Teatru de Stat German.

¹³Autorul mai arată că „odată fragmentate, familia, <<clanul>> sau vecinătatea, exodul nu mai poate fi oprit. Factorii responsabili ai acestui trist proces demografic sunt școala și biserica, din rândul cărora au fost atâția dintre primii plecați. Niciodată nu va fi culpa și nici răspunderea poporului român pentru aceste exoduri” (1994, p. 39).

la 5.096, la 5.881, în Sebeș, de la 1.385, la 2.877 (I. Mărculeț, Cătălina Mărculeț, 2009, p. 148). În anul 1977, cele mai mari concentrări ale populației germane din Transilvania se găseau în județele Sibiu (92.120 persoane), Brașov (35.940), Mureș (17.439) și Alba (11.129). În acestea,

ponderea germanilor din totalul populației județelor are valori cuprinse între 19,1% în Sibiu și 2,7% în Alba (Fig. 3). La polul opus erau județele Covasna și Harghita, cu 202 (0,1%), respectiv 200 (0,06%) germani (Recensământul populației și al locuitorilor din 5 ianuarie 1977, Vol. I, 1980, p. 614).

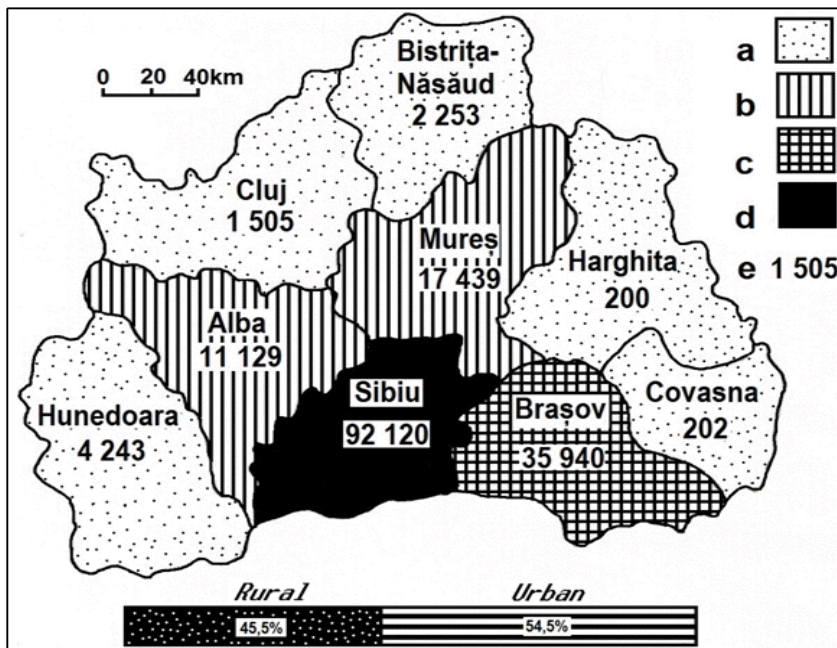

Fig. 3. Repartiția populației germane în județele Transilvaniei la 1977: a) sub 1%; b) 1-5%; c) 5-10%; d) 15-20%; e) valori absolute.

Din totalul locuitorilor germani din Transilvania, 54,5% (84.975 persoane) trăiau în mediul urban, depășind cu 3,8 procente media urbană a acestei provincii istorice (50,7%). Cum este ușor de înțeles, cele mai mari comunități germane din mediul urban se aflau tot în județele Sibiu (48.834 persoane), Brașov (18.078), Mureș (7.039) și Alba (4.277) (Recensământul populației și al locuitorilor din 5 ianuarie 1977, Vol. I, 1980, p. 616).

După anul 1977, emigrarea germanilor a fost încurajată și chiar sprijinită de guvernele României și Germaniei Federale și de asociațiile de sași din străinătate. În acest sens, acordul nescris (1978) dintre cancelarul german Helmut Schmidt

(1974-1982) și președintele Nicolae Ceaușescu a constituit punctul de pornire în creșterea numărului de emigranți germani în schimbul unor sume de bani (I. Bolovan, Simona Bolovan, 1995, p. 166; I. Mărculeț, Cătălina Mărculeț, 2009, p. 148). Atitudinea președintelui Ceaușescu a fost cu atât mai bizară cu cât, în numeroase rânduri, el și alți oameni politici români „au arătat că s-a greșit în anii 1944-1950 față de germanii României”. Fenomenul, singular în istoria României, a fost accelerat de teama celor care doreau să părăsească România de a nu deveni prea scumpi (Th. Năgler, 2004, p. 63). Însă, nu este de neglijat nici situația economică a celor două state, fiind foarte evident și bine cunoscut decalajul dintre

Germania Federală și România.

Întrucât, până în prezent, nu dispunem de date certe despre ritmul de emigrare a germanilor din Transilvania, arătăm că la nivelul României urmau să părăsească țara circa 11.000 de etnici germani pe an. Însă, în deceniul al IX-lea numărul acestora s-a ridicat la aproximativ 15.000 de persoane pe an. De remarcat, că numai între 1985 și 1989, numărul germanilor care au părăsit România s-a ridicat la 60.818 persoane (37,6% din emigrația țării) (Wilfried Schreiber, 2000-2001, p. 86-87; I. Mărculeț, Cătălina Mărculeț, 2009, p. 148).

Populația germană din Transilvania la începutul secolului al XXI-lea

Exodul germanilor din România, început după cel de-al doilea război mondial, nu a mai putut fi oprit nici după anul 1989, fiind menținut atât de sentimentele de frică, de teama de izolare, care nu au dispărut, de spiritul gregar și de neîncrederea față de drepturile pentru minoritățile din România, proclamate după revoluția din decembrie 1989, cât și de necunoașterea situației reale a emigranților în Germania (Wilfried Schreiber, 2000-2001, p. 87; Th. Năgler, 2004, p. 63)¹⁴.

În anul 1992, conform datelor înregistrate la recensământul din 7 ianuarie, populația săsească din Transilvania mai număra doar 41 458 persoane (aproximativ 34,7% din populația germană din România). Acum, pentru prima dată în istoria lor, germanii au coborât sub 1% (0,96%) din populația provinciei. Ca și în anii anteriori, cei mai mulți dintre aceștia locuiau în județele: Sibiu (17 122 persoane; 3,7% din

populația județului), Brașov (10.059; 1,5%), Mureș (4.588; 0,7%), Hunedoara (3.634; 0,6%) și Alba (3.243; 0,7%) (Recensământul populației și locuințelor din 7 ianuarie 1992, Vol. I, 1994, p. 708). Însă, la acest recensământ, comparativ cu cel din 1977, se accentuează decalajul ponderilor pe medii de habitat: 34,6% locuiau în sate și 65,4% în orașe (Recensământul populației și locuințelor din 7 ianuarie 1992, Vol. I, 1994, p. 710). Cele mai mari concentrări din mediul urban se aflau în marile orașe: circa 5.500 germani erau prezenți în Sibiu și între 2.000 și 5.000, în Brașov și Mediaș.

Scăderea numerică a populației de etnie germană a continuat și în ultimul deceniu al secolului al XX-lea și în primul deceniu al secolului al XXI-lea. La recensământul oficial din anul 2002, sașii din Transilvania mai numărau doar 18.208 (Fig. 4), ceea ce reprezenta 30,4% din populația germană a țării.

Cei mai mulți locuiau în județele, Sibiu (6.554 persoane), Brașov (4.418), Mureș (2.045) și Hunedoara (1.937) (<http://recensamant.referinte.transindex.ro>).

În structura etnică a acestor unități administrativ-teritoriale, ponderi ale germanilor mai mari de 1% se găseau doar în județul Sibiu (1,5%) (Fig. 5).

Între anii 2002 și 2011, numărul acestora s-a diminuat cu 6.565 persoane, ajungând doar la 11.643 (0,3% din populația provinciei) (Fig. 4). Ca în deceniile anterioare, cele mai mari concentrări se găseau în județele Sibiu (4.244 persoane; 1,06% din populația județului), Brașov (2.923; 0,53%), Mureș (1.478; 0,26%) și Hunedoara (971; 0,23%) (Fig. 6) (<http://www.recensamantromania.ro/rezultate-2/>). În 2011, circa 8.100 (69,57%) de germani transilvăneni locuiau în mediul urban și formau comunități mai mari în orașele Sibiu (1.561 persoane), Brașov (1.188), Mediaș (700), Cluj-Napoca (544), Sighișoara (403), Sebeș (255), Bistrița (243), Cîsnădie (217), Codlea (213) și Târgu Mureș (202).

¹⁴Numai în anul 1990, din România au emigrat peste 100.000 de germani. Acest flux a continuat până în vara anului 1991, când statul German a înăspriț condițiile de primire. Dacă în anul 1990 rata medie lunară de emigrare a fost de 9.265 persoane, ea a scăzut treptat la 2.680 în 1991, 1.345 în 1992 și sub 500 în 1993.

Rezumând principalele concluzii care au rezultat în urma acestui demers, remarcăm:

1. ponderea mai ridicată a reprezentanților etniei germane (săsești) în județele Sibiu, Brașov, Mureș, Hunedoara și Alba;

2. evoluția descendentă de după anul 1941, ca urmare a dispariției dublei loialități

în timpul conflagrației mondiale, a pierderii bazei materiale și juridice necesare pentru generația de după cel de-al doilea război mondial, sentimentele de frică, de izolare și de neîncredere care nu au dispărut nici după decembrie 1989 (41.458 de germani în anul 1992, 18.208 în 2002 și 11.643 în 2011).

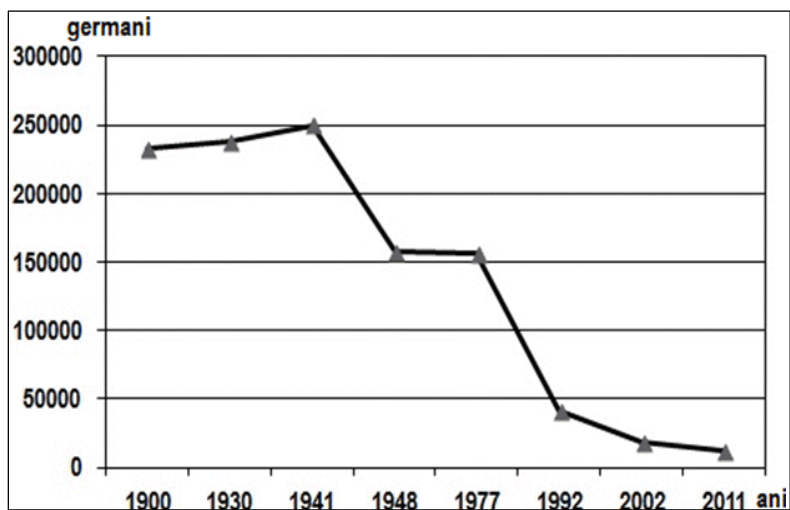

Fig. 4. Evoluția numerică a populației germane din Transilvania între anii 1900 și 2002

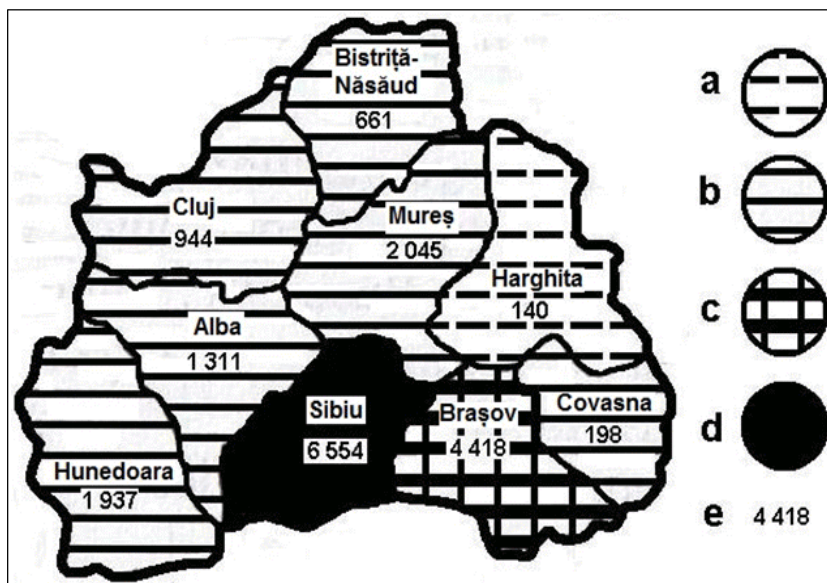

Fig. 5 – Repartiția populației germane în județele Transilvaniei la 2002: a) sub 0,1%; b) 0,1-0,5%; c) 0,6-1,0%; d) 1,6-2,0%; e) valori absolute

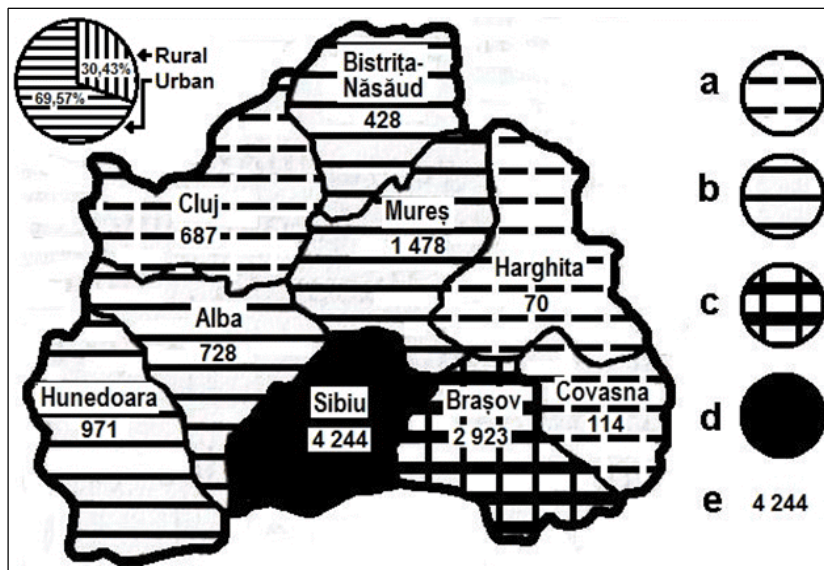

Fig. 6. Repartiția populației germane în județele Transilvaniei la 2011:
a) sub 0,1%; b) 0,1-0,5%; c) 0,6-1,0%; d) 1,1-1,5%; e) valori absolute

BIBLIOGRAFIE

1. Avram, Al., Giura, L. (1985) *Mediaș*, Edit. Sport-Turism, București.
2. Bolovan, I., Bolovan, Simona (1995), *Contribuții privind structura etnică și profesională a Transilvaniei în sec. XX*, Sabin Manuilă – istorie și demografie, Centrul de Studii Transilvane, Cluj-Napoca.
3. Herbstritt, Georg (2002), *Grupul de scriitori germani din Brașov*, Magazin istoric, nr. 2 (539), București.
4. Manuilă, S. (1994), *Studiu etnografic asupra populației României (I)*, Geopolitica, Edit. Glasul Bucovinei, Iași.
5. Ruffini, Mario (1993), *Istoria românilor din Transilvania*, Edit. Proteus, București.
6. Nouzille, Jean (1995), *Transilvania – zonă de contacte și conflicte*, Edit. Enciclopedică, București.
7. Mazere, N. (1909), *Supliment la harta etnografică a Transilvaniei*, Iași, 1909.
8. Pecican, O. (2010), *Istoria românilor, vol. I*, Casa Cărții de Știință, Cluj-Napoca.
9. Mărculeț, I. (2009), 1930-2002. *Aspecte privind germanii din România*, Historia, An IX, nr. 88, București.
10. Mărculeț, I., Mărculeț, Cătălina (2000), *Aspecte privind structura națională a orașelor Mediaș, Bistrița și Sebeș în perioada 1900-1992*, Regionalism and Integration: culture, space, development, Edit. Brumar, Timișoara.
11. Mărculeț, I., Popa-Tutoveanu, Gh. (2004), *Considerații asupra populației germane din România în secolul XX*, Timpul – 7 zile, Anul XV, nr. 2 (675), București.
12. Mărculeț, I., Mărculeț, Cătălina, Herda, Elena (2007), *Considerații istorico-geografice asupra populației germane din România în secolul XX*, Sociologie Românească, V, 1, București.
13. Mărculeț, I., Mărculeț, Cătălina (2009), *Germans in Romania between the 1930s and the*

- 2002s – *geographical aspects*, Geographical Phorum, No., 8, 2009, Craiova.
14. Mărculeț, V., Mărculeț, I., Mărculeț, Cătălina (2002), *Mediaș – scurtă prezentare monografică*, Biblioteca Municipală Mediaș.
 15. Moldovan, S. B. (f.a.), *Emigrarea în masă a populației de origine germană din județul Timiș, între propagandă și tendință firească*. O sinteză informativă din 1980, www.cnsas.ro/.../Emigrarea%20populației%20din%20Timis.pdf.
 16. Năgler, Th. (2004), *60 de ani de la începutul exodului germanilor din România*, Comunicări științifice, vol. II, Mediaș.
 17. Pîrnac, I. L. (2008), *Imaginea Transilvaniei în viața publică din România în anii 1866-1876*, teză de doctorat, Facultatea de Istorie din București.
 18. Raica, I. V. (1994), *Mediaș. Natură-istorie-economie*, Edit. Tipomur, Târgu Mureș.
 19. Schreiber, Wilfried (2000-2001), *Minoritatea germană din România și evoluția numerică a acesteia*, Studii și cercetări de geografie, XLVII-XLVIII, 2000-2001, București.
 20. Stoica, S. (coord.) (2008), *Dicționarul biografic de istorie a României*, Edit. Meronia, București.
 21. *** (1938), *Recensământul general al populației României din 29 decembrie 1930*, Vol. II, Neam, limbă maternă, religie, Imprimeria Națională, București.
 22. *** (1980), *Recensământul populației și al locuitorilor din 5 ianuarie 1977*, Vol. I, Populația – Structura demografică, Direcția Centrală de Statistică, București.
 23. *** (1994), *Recensământul populației și locuințelor din 7 ianuarie 1992*, Vol. I, Populația – structura demografică, Comisia Națională pentru Statistică, București.
 24. *** <http://recensamant.referinte.transindex.ro>.
 25. *** <http://www.recensamantromania.ro/rezultate-2/>